

- א. כן היא גרסתנו וגרסת הרי"ף, ולזה הסכים הרמב"ן. ואילו הרז"ה פרש דברי רב פפא על 'מודים... ואילו פיננו...!', אבל אינו חותם אלא 'ברוך א-ל ההודאות'. ובמקצת נוסחאות הגרסה: 'ברוך א-ל רוב ההודאות' (ע' רמב"ן ברכות נט).
- ב. לפי תירוץ אחד בגמרא (בברכות נט), כאשר ירדו גשמים מרובים מברך 'הטוב והמטיב'. ולפי תירוץ אחר אין מברכים 'הטוב והמטיב' אלא אם יש לו קרקע בשותפות עם אחר (ישראל דוקא. עפ"י משנ"ב). היתה לו קרקע ללא שותף – אומר 'שהחינו'. אין לו קרקע – אומר 'מודים... (עפ"י רש"י ועוד). ויש מהראשונים סוברים שאין מברכים שהחינו על גשמים לעולם. ובשמיעת בשורה של ירידת גשם ללא שראה – יש אומרים לברך 'הטוב והמטיב' ויש אומרים 'מודים' (ע' רש"י כאן (ורעק"א), רשב"א וריטב"א ברכות).
- ג. כתבו הפוסקים (שבאשכנז): עתה אין נוהגים בברכות הגשמים משום שהגשמים תדירים ואינם נעצרים. ואולם בארץ ישראל ובמקומות נוספים נהגו בברכה זו. אך אין הדבר ברור באותן מדינות שהיו בשמיעת גשם, האם מברכים גם כשהגשמים יורדים בזמנם וכתיקנם, או רק לאחר עצירת גשמים. במשנ"ב (רכא, א ובבאור הלכה) צדד בדבר ולמעשה כתב לברך באופן זה בלא שם ומלכות.

דפים ז – ח

1. א. במה נצטיין ונשתבח יום גשמים בדברי החכמים?
ב. אלו מאמרים הובאו בסוגיא בעניני לימוד התורה לומדיה ומלמדיה?
ג. מהן הסיבות לעצירת גשמים? ואלו תקנות יש לעשות כנגדה?
ד. אלו דברים אמרו חכמים במי שיש בו עזות פנים?
- א. אמר רבי אבהו: גדול יום הגשמים מתחיית המתים, שתחיית המתים לצדיקים ואילו גשמים בין לצדיקים בין לרשעים. וחולק על רב יוסף שאמר מתוך שהיא שקולה כתחיית המתים קבעה בתחיית המתים. גדול יום הגשמים –
– כיום שניתנה בו תורה... (רב יהודה). רבא אמר: יותר מיום שניתנה בו תורה...;
– כיום שנבראו בו שמים וארץ (רבי חמא בר' חנינא);
– שאפילו ישועה פרה ורבה בו... (רב אשעיא).
- כתבו בספרים שראוי להתפלל בעת ירידת גשמים ולבקש צרכיו כי או הוא עת רצון (ע' ספר בניהו ועוד).
- אמר רבה בר שילא: קשה יום גשמים כיום דין (שאינו בני אדם יכולים לעשות צרכיהם. רש"י). אמר אמימר: אם לא שהוא צריך לבריות, היינו מבקשים רחמים ומבטלים אותו.
ועוד אמרו שבערבי שבתות – הגשמים סימן קללה (שאו הוא קשה ביותר לבני אדם להכין צרכיהם לשבת).
- אין גשמים יורדים אלא אם כן נמחלו עונותיהם של ישראל... (רבי תנחום בר חנילאי);
אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמנה... (רבי אמי). [וא"ר אמי: בא וראה כמה גדולים בעלי אמנה, מנין מחולדה ובור (כמעשה שהיה), ומה המאמין בחולדה ובור כך, המאמין בהקב"ה על אחת כמה וכמה].

ב. אם תלמיד חכם הגון הוא – כטל, ואם לאו – עורפהו כמטר (רבא); אם ת"ח הגון הוא – 'אותו תאכל', ואם לאו – 'אותו תשחית וכת' (רבי יוחנן).

אם תלמיד הגון הוא – 'לקראת צמא התיו מים' (רש"י: מצוה על הרב לילך אצלו למקומו), ואם לאו – 'הוי כל צמא לכו למים' (ילך הוא עצמו. ומהרש"א מפרש: ישוב תחילה לתורה ואח"כ ילמדוהו. רבי חנינא בר פפא); אם תלמיד הגון הוא – 'פוצו מענותיך חוצה', ואם לאו – 'היו לך לבדך'.

אמר רבי בנאה: כל העוסק בתורה לשמה – תורתו נעשית לו סם חיים... וכל העוסק בתורה שלא לשמה (שלומד לקנטר וכד'. תוס') – נעשית לו סם המות...

אמר רבי חמא בר' חנינא: מהו שכתוב ברזל בברזל יחד ואיש יחד פני רעהו – מה ברזל זה אחד מחדד את חבירו אף שני תלמידי חכמים מחדדין זה את זה בהלכה.

נמשלו דברי תורה כאש... – מה אש אינו דולק יחידי אף ד"ת אין מתקיימים ביחידי (רבה בר בר חנה). חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקים בד בבד בתורה, ולא עוד אלא שמתפשין... ולא עוד אלא שחוטאים...

נמשלו דברי תורה כעץ... – מה עץ קטן מדליק את הגדול אף תלמידי חכמים, קטנים מחדדים את הגדולים (רב נחמן בר יצחק). והיינו דאמר רבי חנינא: הרבה למדתי מרבתי, ומחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם.

נמשלו ד"ת למים... – מה מים מניחים מקום גבוה והולכים למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימים אלא במי שדעתו שפלה.

נמשלו ד"ת לשלשה משקים הללו: במים וביין ובחלב – לומר לך מה משקים הללו אין מתקיימים אלא בפחות שבכלים אף ד"ת אין מתקיימים אלא במי שדעתו שפלה, וכמו שאמר רבי יהושע לבית הקיסר שאילו אותם חכמים שהם נאים היו מכוערים, היו לומדים יותר (שאי אפשר לנאה להשפיל דעתו ובידי שכהה. רש"י). דבר אחר: מה שלשה משקים הללו אין נפסלים אלא בהיסח הדעת, אף ד"ת אין משתכחים אלא בהיסח הדעת.

אם ראית תלמיד שלמודו קשה עליו כברזל – בשביל משנתו שאינה סדורה עליו... מה תקנתו – ירבה בשיבה... כל שכן אם משנתו סדורה לו מעיקרא, כמו שריש לקיש היה מסדר משנתו ארבעים פעם [כנגד ארבעים יום שניתנה תורה] ונכנס לפני רבי יוחנן. רב אדא בר אבהו מסדר משנתו עשרים וארבע פעם [כנגד ספרי תנ"ך] ונכנס לפני רבא.

רבא אמר: אם ראית תלמיד שלמודו קשה עליו כברזל – בשביל רבו שאינו מסביר לו פנים... מה תקנתו – ירבה עליו רעים (לפייס את רבו)...

אמר רבא: שני תלמידי חכמים שיושבים בעיר אחת ואין נוחים זה לזה בהלכה – מתקנאים באף ומעלים אותו...

ג. אין הגשמים נעצרים אא"כ נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה... (רבי תנחום בן רבי חייא; זעירי מדיהבת);

- בשביל ביטול תרומות ומעשרות.... (רב חסדא);
- בשביל מספרי לשון הרע... (רבי שמעון בן פזי);
- בשביל עזי פנים... (רב סלא אמר רב המנונא);
- בשביל ביטול תורה... (רב קטינא);
- בעוון גזל... (רבי אמי). מה תקנתו - ירבה בתפלה...

אם ראית רקיע שקיחה כברזל מלהוריד טל ומטר - בשביל מעשה הדור שהם מקולקלים... מה תקנתם - יתגברו ברחמים... כל שכן אם הוכשרו מעשיהם מעיקרא.

אם ראית דור שהשמים משתכין עליו כנחשת מלהוריד טל ומטר - בשביל לוחשי לחישות שאין בדור - שאין מתפללים תפלה שבלחש). מה תקנתם, ילכו אצל מי שיודע ללחוש (- להתפלל)... ואם לחש ולא נענה מה תקנתו - ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפלה... [ואם לחש ועלתה בידו ומגיס דעתו עליו - מביא אף לעולם...].

ד. אמר רב סלא אמר רב המנונא: אין הגשמים נעצרים אלא בשביל עזי פנים; כל אדם שיש לו עזות פנים סוף נכשל בעבירה... רב נחמן אמר: בידוע שנכשל בעבירה... אמר רבה בר רב הונא: כל אדם שיש לו עזות פנים מותר לקרותו רשע... רב נחמן בר יצחק אמר: מותר לשנאותו. הפוסקים לא הזכירו הלכה זו שמותר לשנאותו. וצ"ע בטעם השמטתם (קהלות יעקב ערכין ד, ג).

דף ח

- ז. א. אלו מאמרים הובאו בסוגיתנו בעניני תפילה, דקדוק הדין וקבלת היסורים?
- ב. כאשר מתרחשות על הציבור שתי רעות - האם מבקשים רחמים על שתיהן?
- ג. מה יעשו בשעת צרה כשהמלכות גוזרת שלא יתענו?
- ד. הנכנס למוד את גרנו - מהו אומר?

א. אמר רבי אמי: אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו... וחילקו: דוקא ביחיד, אבל ציבור נשמעת תפילתם אעפ"י שאין לב כולם שלם, ככתוב ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו, ואף על פי כן והוא רחום יכפר עון ולא ישחית...

אמר רבי יוחנן: כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקים עליו הדין מלמעלה... (מדקדקים עמו כחוט השערה יותר משאילו היה מקלקל מעשיו - כדי למרק עוונותיו).
אמר רבי יהושע בן לוי: כל השמח ביסורים שבאים עליו - מביא ישועה לעולם...

ב. ציבור שיש להם שתי צרות, אין מבקשים רחמים אלא על אחת מהן (הגדולה מאירי), ולמדו זאת מן המקראות בעזרא ובדניאל. ומסופר שבימי רבי שמואל בר נחמני ארע רעב ודבר ובקשו להתפלל על הדבר בלבד. אמר להם רבי שמואל בר נחמני, נבקש רחמים על הרעב וממילא לא יהא מות, שהרי כשנותן הקב"ה שובע - לחיים הוא נותן שנאמר פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון.